

IRODALOM

Lélektani előadások tanítók számára. Irta James W., a cambridgei Harvard-egyetem tanára, fordította dr. Ozorai Frigyes. Ára 1 korona. Budapest, Lampel. (Néptanítók Könyvtára. 37. f.) 1909.

A *Néptanítók könyvtára* nagy szolgálatot tesz hazai tanító-ságunk tudományos nevelésének érdekében. Minden egyes füzetét az alkalmosság és tudományos színvonal jellemzi. Igazán kívánatos, hogy a vállalat kiadója megtegyen mindent ez életrevaló füzetek elterjesztését illetőleg.

Az ez évi folyam első füzete *James*, híres pszichologus előadásait közli, amelyeket 1892. évben a Harvard egyetemen tartott tanító hallgatónak s amely előadásokat könyvalakban 1899-ben adott ki. Akik a Magyar Pædagogia 1907. évfolyamában olvasták *dr. Székely György* idevágó cikkét, azok már tudják, hogy újabban erős eszmeáramlat indult meg a Herbarti pædagiának egyik alapvető tudománya, a pszichologia ellen, nem azért, hogy jogaiban megrövidítse, hanem hogy túlkapásai és végzetes hatásai ellen a tanítás művészetét megóvja. Valamint a lélektanban kezdik már belátni, hogy a kísérleti módszer elégtelennek bizonyult az összetettebb lelki jelenségek földerítésére, akként a pædagogia tudományos művelői is elejtik azt, hogy a pædagiának a lélektan és erkölcsstan volna a két alapvető tudománya, mert a tapasztalati lélektan sokkal szubjektivebb tudomány, mondja *Natorp*, semhogy a pædagiának szilárd, megingathatlan alapzatát képezhetné. Ezt a gondolatot fejti ki bőven *Münsterberg* tanár könyve (*Prinzipien der Psychologie*), s ugyancsak a cambridgei Harvard-egyetem tanára, mint *James W.*

Nincs új lélektan, mondja szerzőnk, csak a régi, mely egy kevés agy- és érzék-fiziológiával, no meg egy kis fejlődéstani elmélettel bővült (3. l.). És épen emez újítások alkalmatlanok a tanító céljára. Amik reá nézve igazán értékesek, ezek a lélektan alapfogalmai, de ezek meg nem újak. Sőt még tovább megy, midőn kijelenti, hogy «igen nagy csalódásban ringatóznak, kik azt hiszik, hogy a lélektanból, mint a szellemi élet törvényeinek tudományából, határozott tantervek, órarendek és tanítási módszerek vezethetők le az iskola

közvetlen használata számára» (4. l.). E tétel érdekes, s tanulságos megokolása után megnyugtatta hallgatóit, hogy legkevesebbé tartozhatik a tanító kötelességei közé, hogy adatokkal járuljon a lélektanhoz vagy lélektani megfigyeléseket végezzen. Tanítóink úgy is túl vannak terhelve; aki munkájukat szükségtelen teherrel nagyobbítja, az ellensége a nevelésnek. Aztán a tanítónak a gyermekhez való viszonya teljesen elüt attól, amelyet vele szemben a pszichológiai megfigyelés foglal el.

Ily felfogás mellett James a lélektanból csak azt adja, amire éppen a tanítás és nevelés feladatainak megoldásához szükség van; s amidőn könnyedén, világos, szellemes stílusban tájékoztat a modern pszichologia mai állásáról, ezt mindig abból a szempontból teszi: mennyi gyakorlati hasznavethetősége van a tanító számára?

A nevelés feladatát abban látja, hogy «az emberben erőket és segédeszközöket szervezzen, amelyek képessé teszik arra, hogy az őt körülvevő szociális és fizikai világhoz alkalmazkodhassék» (17. l.) Nekünk tetszik e meghatározásban az, hogy az eszes emberi természetnek morálprincipiáját, azaz a mindenséghez való viszonyát fejezi ki. Tetszik az a megjegyzése is, hogy a nevelésnek a cselekvésre irányuló képességek kiművelésére kell törekedni, s éppen azért kívánja, hogy ne legyen iskola, amelyben a testi ügyességek fejlesztésére nagy gondot ne fordítanak. (21. l.) Ez a szempont, tudniillik: a cselekvésre való nevelés feladata, domborodik ki könyve lapjain, s a tanítás lényegének azt tekinti, hogy a tanító a velünk született és szerzett visszahatások irányában finom megértéssel bírjon s eme visszahatásokat létrehozza. (23. l.) A gyermeknek valamit cselekednie kell, akár jót, akár rosszat, amidőn nevelünk vagy tanítunk s hozzáteszi Rousseau szellemében, hogy a rossz visszahatás még mindig jobb, mint a semilyen, mert oly következményekkel köthetjük össze, amelyek a gyermekben tudatossá teszik cselekvéseinek rosszságát. (24. l.)

Érdekes színezete van James ama fejtegetésének, melyet a velünk szerzett visszahatásoknál az utánzásról, illetőleg a vetélkedésről, versengésről mond. Leszögezzük ennek a modern pszichologusnak eme kijelentését: «Vetélkedés, versengés az az ösztön, mely annak utánzására ösztönöz, mit mások csinálnak, hogy náluk kevesebbeknek ne tünjünk fel.» «A versengés az emberi társadalom tulajdonképeni szíve.» «Az iskolateremben az utánzás és versengés végtelen fontos szerepet játszanak.» Nem szabad tehát a tanítónak ilyen segítőeszközöket félredobnia, mikor az egész szociális haladás a versengésre vezethető vissza. Tudja James, hogy az újabb írók hevesen ellenzik a verseny behozatalát az iskolába, éppen ezért

tüzetesen foglalkozik a versengés lélektani és társadalmi alapjával s a magunk részéről örülünk James fejtegetésének.

Sok érdekes mondanivalója van könyvünknek a szokás törvényeiről, a képzetek társításáról, az emlékezetéről és appercepcióról; amit azonban az akaratról, ennek neveléséről ír, az talán elmarad a francia pszichologusok, pl. Payot e nemű munkái mögött. Azt is sajnálhatjuk, hogy az érzelmi életet teljesen figyelmen kívül hagyja, pedig könyve különben nemcsak a didaktika terén mozog, hanem a nevelés problémáit is érinti, itt-ott alaposan tárgyalja (pl. az akarat nevelésénél, a jellem fejlesztésénél. 126. l.)

Mindent összefoglalva: *James* könyve, melyet Ozorai Frigyes világosan és helyesen fordított le, értékes munka és tanulságos mind a tanítóra, mind a pszichologusra. Különösen tanulságos azonban a tanítókra nézve, mert rövid, világos és e mellett a tudományos lélektanból épen azt adja, amire a tanítónak szüksége van.

Bihari Ferenc.

*

Ember Sándor: Az erkölcsnevelés problémája. Kiadta: Lampel R. könyvkiadó vállalata.

Ez a könyv egészen mást tartalmaz, mint amit címe után az ember várna. A cím alapján mindenki azt hihetné, hogy itt az erkölcsi nevelés problémájának tudományos fejtegetését kapja, holott nemcsak hogy erről nem szól, hanem a problémát még csak föl sem állítja. A könyv az erkölcsi nevelésről szól, még pedig egészen gyakorlati alapon.

A könyv, mint ilyen, érdekes kísérlet, egy sokat elmélkedő ember ethikai alapon nyugvó munkája. Az egész 18 kisebb értekezésből áll, melyeknek vezérlő motívuma: «Az iskola ne csak tanítson, hanem neveljen is.»

Értekezéseinek rövid kivonatát a következőkben adjuk:

A javak szándékos rongálása és pusztítása című cikkében vázolja a gyermek mindent rongáló, pusztító hajlamát, mely már a bölcsőben kezdetét veszi s az egész gyermekkoron végigvonul. Az iskola nevelő feladata a gyermek kezébe eső dolgok megbecsültetésére kell, hogy irányuljon, nehogy a pusztítás hajlama megrögződjék lelkében.

Megjegyezzük, hogy ezt a romboló hajlamot nem tartjuk olyan nagy szerencsétlenségnek, mint szerzőnk. E romboló hajlam a gyermek *kutató, alkotó* érdeklődésének folyamánya, amelyet nem szabad elfojtani. Természetes, hogy e megjegyzés nem vonatkozik a padok vagy egyéb tárgyak rongálásával szemben követendő eljárásra.